

ушкоджень, зі статистикою скарг, заяв, листів громадян у правоохоронні й інші державні органи; опитування громадян, засуджених й ув'язнених; експертні оцінки фахівців та інше). Уважається, що чим серйозніше категорія злочинів, тим нижче для неї коефіцієнт латентності.

Для досягнення об'єктивізації показників злочинності існують два шляхи.

Перший з них полягає в реальному попередженні вчинюваних у країні злочинів.

Другий шлях – це діяльність по виявленню вже вчинених посягань, невідомих правоохоронним органам, у результаті такої роботи фактичні злочини із розряду прихованих потрапляють в офіційний статистичний облік. Для здійснення такої діяльності застосовуються різні заходи і способи.

Названі заходи здійснюються у сфері виховання громадян, зокрема правового виховання, з метою підвищення їх правосвідомості; у соціальній сфері (наприклад, заходи, спрямовані на збільшення довіри населення до правоохоронних органів, статутна діяльність громадських організацій); у правоохоронній сфері (мається на увазі їх активність, спрямована на зниження латентності злочинів); у державно-політичній сфері, тобто діяльність усіх державних органів, що впливають на злочинність; у нормотворчій діяльності (декриміналізація правопорушень, що не становлять великої суспільної небезпечності, та ін.).

Заходи і способи зниження латентної злочинності, що були піддані аналізу, дозволили виділити серед них такі конкретні і найбільш важливі, як:

- підвищення вимог до додержання порядку ведення кримінально-правової статистики;
- підвищення рівня професіоналізації працівників правоохоронних органів, зміцнення їх матеріальної бази;
- забезпечення гарантій захисту свідків і потерпілих;
- систематичне проведення аналітичної роботи з визначення кількісно-якісних характеристик злочинності, виявлення повної кримінологічної характеристики особи злочинців;

Позитивні результати діяльності по зниженню латентної злочинності, безумовно, багато в чому залежать від неухильного додержання перелічених заходів, їх економічного, фінансового і кадрового забезпечення.

Тобто, на завершення можна зробити наступний висновок, що, прихована злочинність чинить серйозний вплив на соціально-психологічний клімат у суспільстві. вона породжує у громадян недовіру в здатність державної влади гарантувати їхню безпеку, створити сприятливі умови для реалізації конституційних прав і свобод, яка ефективно вести боротьбу зі злочинністю, забезпечити невідворотність відповідальності винних осіб за правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акутаев Р.М. Кримінологічний аналіз латентної злочинності. СПб. 2007.
2. Акутаев Р.М. Кримінологія і латентна злочинність. СПб, 2008. - с. 99.
3. Акутаев Р.М. Латентна злочинність: сучасний стан. СПб. 2008.
4. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник/І.М. Даньшин, В.В.Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.;за заг. ред. В.В. Голіни. - 2-ге вид. перероб. і доп. - Х.: Право, 2009. - 288 с.
5. Литвак О., Латентна злочинність: деякі аспекти// Право України, 2003: - № 12. – с. 63-64.
6. Оболенцев, В.Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження/В.Ф. Оболенцев. - Х.: Вид. СГД ФО Вапнярчук Н.М., 2005. – 128 с.

Бойко Олена Олександрівна
курсант 4 курсу факультету з підготовки слідчих
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м.Дніпропетровськ

ВИКОНАННЯ ТА ВИДБУДУВАННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Наш час є піком розвитку демократії. І, крім великої кількості позитивних моментів цього явища, наше суспільство стикається з практично неконтрольованою пропагандою насильства, вільним доступом до наркотичних явищ, розкутою сексуальною поведінкою і іншими негативними явищами, які здійснюють непоправний вплив на несформовану психіку підлітків. Особистість підлітка піддається значному впливу як на макрорівні, тобто глобальне явище, яке розповсюджується на велику кількість осіб, так і на макрорівні, який визначається найближчим оточенням особи. Саме це спонукає законодавця створювати окремі виправні установи для відбування покарання неповнолітніми і відокремлювати їх від дорослих засуджених задля запобігання кримінальному впливу. Таким чином, реалізується принцип індивідуалізації виконання покарань, раціонального застосування заходів виправного впливу на засуджених. Крім того, акцент законодавця на термін «виховні» не є випадковим, бо саме в цих установах (порівняно з виправними) приділено більше уваги застосуванню різних форм і методів психолого-педагогічного і виховного впливу; створенню умов утримання з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей, психічного і фізичного стану неповнолітнього.¹

Враховуючи високий рівень актуальності даного питання велика кількість науковців-правознавців приділяють йому достатню увагу, а саме Р.М. Абизов, О.В. Бакаєв, **І.Г. Богатирьов**, В.М. Бурдін, Н.О.Гуторова, **Т.А. Денисова**, В.П.Ємельянов, О.Д. Запорожець, В.Д. Іванов, О.Г. Кальман, Ю.А. Кашуба, О.О.Книженко, В.Г. Овчаренко, С.Н. Пономарьов, Б.А. Протченко.

Отже, щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні, необхідно зазначити, що порядок провадження у справах про злочини неповнолітніх, як передбачено ст. 432 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК), визначається загальними правилами КПК для провадження кримінальних справ і, крім того, додатковими нормами, викладеними у гл. 36 КПК «Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх». У зазначеній главі містяться норми, якими передбачено підвищення захищеності прав неповнолітніх у кримінальному судочинстві. Судочинство щодо неповнолітніх в Україні провадиться судами загальної юрисдикції. І в даному випадку, я вважаю, вітчизняному законодавцю необхідно звернути увагу на практику розвинених зарубіжних країн (США, Великобританії, Бельгії, Франції, Німеччині та ін.), в яких, на відміну від України, судочинство у справах про злочини неповнолітніх здійснюється спеціалізованими судами різних модифікацій. Діяльність таких судів для неповнолітніх оцінюється вченими-юристами досить високо. Це підтверджують так звані «Пекінські правила», що є авторитетним документом для петенціарних систем всіх розвинених країн (пр. 22.2) міститься рекомендація підбирати персонал органів правосуддя з врахуванням різних категорій неповнолітніх, які вступають у контакт із системою правосуддя, а також докладати

¹ Бадира В.А., Денисов С.Ф., Денисова Т.А., Мінаєв М.М., Хашев В. Г. Кримінально-виконавче право: Навчальний посібник / За ред. Т. А. Денисової. — К.: Істина, 2008. — 400 с.

зусиль для забезпечення справедливого представництва жінок і національних меншин в органах правосуддя у справах неповнолітніх.²

Взагалі, досвід розвинених держав, в тому числі європейських, щодо особливостей кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх заслуговує на увагу. Починаючи з основи всієї діяльності всієї системи, а саме правової регламентації покарання неповнолітніх, то відомий український науковець М.І. Хавронюк у цьому зв'язку звертає увагу на той факт, що питанням кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх в європейських державах часто присвячені спеціальні закони, “а тому у кримінальних кодексах про них не згадується або майже не згадується. Такий підхід застосовано в Австрії, Сан-Марино, Іспанії, Данії, а також у Франції та ФРН”³. В Україні ж, як відомо, питання покарання неповнолітніх регулюються виключно нормами КК.

Норми кримінального законодавства щодо покарання неповнолітніх у більшості держав, за загальним правилом, поширюються на осіб, які не досягли 18 років. Такою є ситуація як в Україні в більшості пострадянських держав (Білорусь, Азербайджан, Казахстан, Вірменія, Грузія), а також у деяких країнах Центральної і Східної Європи (Польща, Болгарія, Естонія, Латвія). Але дана позиція ще залежить від найменшої межі кримінальної відповідальності, яка дуже варіюється в різних системах права і країнах. Наприклад, кримінальна відповідальність в тій країні як Іран наступає з 6 р., у Франції також цей поріг є низьким – з 13 р., у Шотландії, де кримінально – виконавча система розвинена на досить високому рівні - з 16 р.⁴ Водночас в законодавстві багатьох розвинених державах передбачено, що спеціальні положення щодо покарання неповнолітніх можуть бути застосовані і щодо осіб, старших 18 років. При цьому неповнолітні можуть ще й поділятися на певні вікові групи. Так, в Англії вони поділяються на дві категорії: діти (особи віком до 14 років) та підлітки (особи від 14 до 17 років). У ФРН неповнолітні поділяються на три категорії: від 14 до 16 років, від 16 до 18 років та від 18 до 21 року. Остання категорія утворює групу молодих дорослих (молодь). Дія Закону “Про суди для молоді” ФРН поширюється на неповнолітніх віком від 14 до 18 років, але якщо буде встановлено, що особа віком 18-21 року за своїм моральним та інтелектуальним розвитком відповідала віковій групі від 14 до 18 років, цей Закон поширюється і на них. І це є дуже позитивний досвід, який дозволяє розподілити молодих злочинців не лише за віком, а й за їх фізіологічними, інтелектуальними і психологічними особливостями і активізувати процес виконання основного завдання покарання – виправлення. КК України по даному питанню залишається на традиційній позиції радянського законодавства, хоча я вважаю, що запозичення досвіду іноземних держав в цьому аспекті видається доцільним.

² Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (“Пекінські правила”), прийняті ООН 29 листопада 1985 р. (п. 22.2)

³ . Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М.І. Мельник (ред.), М.І. Хавронюк (ред.). – 4.вид., перероб. та доп. – К. : Юридична думка, 2007. – с 430.

⁴ Розенко В.І., Матвійчук В.К. Суб'єкт злочину: Лекція. Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1993. С. 5-8.

Також вважаю за необхідність розглянути систему і види покарань, що застосовуються до неповнолітніх. В Україні (ст. 98 КК) до неповнолітніх можуть бути застосовані п'ять покарань як основні (штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт і позбавлення волі на певний строк) та два як додаткові (штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю). На мою думку, до даного переліку необхідно внести такий вид покарання, як обмеження волі, адже воно має очевидні переваги перед позбавленням волі, дозволяючи мінімізувати негативні наслідки ізоляції від суспільства, забезпечуючи водночас належний вплив на неповнолітнього із його залученням до праці. Наприклад, у Франції, наприклад у справах неповнолітніх можуть бути застосовані такі заходи, не пов'язані з позбавленням волі: передача під нагляд батьків, опікунів або особи, яка заслуговує на довіру; направлення до державного або приватного закладу по вихованню або професійному навчанню; поміщення до медичної або медико-педагогічної установи; поміщення до державної виховної установи з наглядом або до установи виховної корекції (ст. 16 Ордонансу). У Франції допускається наявність приватних місць виконання покарань стосовно неповнолітніх. Належать вони, як правило, благодійним або релігійним общинам. В США неповнолітні відбувають покарання у вигляді позбавлення волі в молодіжних реформаторіях або виховних школах, де встановлені м'якші порівняно з пенітенціарними установами для дорослих режими відбування покарання. В окремих штатах діють пенітенціарії, які називаються центрами денного утримання. Засуджені неповнолітні перебувають тут протягом дня (працюють, навчаються), а на ніч відправляються додому.⁵

Отже, можна сказати, що види покарання щодо неповнолітніх в нашій державі є менш оригінальним, порівняно із законодавством країн Західної Європи, і містить загалом вузький перелік покарань та інших кримінально-правових заходів, які можуть бути застосовані до цієї категорії осіб.

Отже, в контексті розгляду даного питання мною визначено, що правосуддя щодо неповнолітніх має бути складовою процесу національного розвитку вітчизняного законодавства. І в ст. 9 Конституції України вказано, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Але цього недостатньо, тому що необхідно активно переймати й впроваджувати позитивний досвід розвинених держав в кримінально – виконавче право України, особливо в галузі неповнолітніх правопорушників. Це один зі шляхів до формування здорового правового суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розенко В.І., Матвійчук В.К. Суб'єкт злочину: Лекція. Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1993. С. 5-8.
2. Бадира В.А., Денисов С.Ф., Денисова Т.А., Мінаєв М.М., Хашев В. Г. Кримінально-виконавче право: Навчальний посібник / За ред. Т. А. Денисової.—К.: Істина, 2008. — 400 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М.І. Мельник (ред.), М.І. Хавронюк (ред.). – 4.вид., перероб. та доп. – К. : Юридична думка, 2007. – с 430.
4. Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (“Пекінські правила”), прийняті ООН 29 листопада 1985 р. (п. 22.2)
5. Lex Правовий портал України <http://ukr-pravo.at.ua/index/0-922>

Лебідь Павло Юрійович, Мироненко Дмитро Вікторович

⁵ Lex Правовий портал України <http://ukr-pravo.at.ua/index/0-922>